

Д.В. Соловяненко
/м. Київ/

РЕЙТИНГ НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ НАУКОМЕТРИЧНОЇ БАЗИ ДАНИХ SCOPUS

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського з 2006 р. передплачує доступ до бази даних SCOPUS. Протягом трьох останніх років даний продукт встиг зарекомендуватися в українській науковій громадськості як авторитетне джерело отримання наукометричних даних. На початку 2009 р. було розпочато проект відстеження наукової продуктивності установ НАН та АМН України, УААН і вищих навчальних закладів, а також індивідуальних показників окремих українських вчених.

SCOPUS позиціонується як найбільша у світі реферативна та наукометрична база даних, яка індексує публікації з понад 17 тис. науково-технічних та медичних часописів 4 тис. провідних світових видавців наукової періодики. Хронологічне покриття бази даних для найбільш авторитетних джерел сягає першого тому першого випуску. Загальна кількість записів у SCOPUS становить 36 млн.; в тому числі 18 млн. записів джерел, опублікованих після 1996 р. За тематикою публікації, індексовані базою даних, розподіляються наступним чином: фізичні науки — 5500 видань, медичні науки — 5300, науки про життя — 3400, соціогуманітарні науки — 2850. Індексується зміст наукових часописів, матеріалів конференцій, серіальних та продовжуваних видань. SCOPUS пропонує відслідковування цитованості публікацій з 1996 р., дані оновлюються у онлайн-режимі по мірі появи нових цитувань документа [1].

Наукометричним показником, прийнятим у SCOPUS, є h-index (індекс Хірша). Даний показник був запропонований у 2005 р. Американським фізиком Хорхе Хіршем для оцінки результативності наукової діяльності вчених, як альтернатива імпаکت-фактору — традиційному наукометричному показнику. При підрахунку індексу Хірша враховуються дві кількісні характеристики: кількість публікацій вченого та кількість цитат на роботи вченого. Суттєвою відмінністю індексу Хірша від імпакт-фактору є врахування всіх цитат на працю, незалежно від давності публікації (при підрахунку імпакт-фактору враховуються лише цитованість роботи протягом двох років після її публікації). Механізм розрахунку індекса Хірша наступний:

Вчений має індекс h , якщо h з його N_p робіт мають кількість цитувань більшу або

рівню h кожна, а інші роботи ($N_p - h$) мають кількість цитувань меншу ніж h кожна. Тобто, вчений з індексом h має h (або більше) публікацій, кожна з яких процитована h (або більше) раз. Таким чином, якщо перелік праць вченого оформити у вигляді списку, ранжованого за цитованістю (від найбільш до найменш цитованих), h -index буде обмежений останньою у списку працею, порядковий номер якої у списку є меншим, ніж кількість її цитувань або дорівнює кількості цитувань [2].

Отже, основним критерієм ранжування вчених у рейтингу науковців України є h -index. Було вирішено при аналізі не враховувати самоцитованість вчених. В ході аналізу виявлено, що значення показників h -index для 100 найцитованіших вчених України наразі знаходяться у діапазоні між 9 та 32. У рейтингу представлені вчені з 39 установ України. За відомчою належністю, найширше представлені установи НАН України; 78% вчених у рейтингу є співробітниками 27 академічних установ. Меншим є представництво вчених вищих навчальних закладів: до рейтингу потрапило 14 співробітників 7 університетів України. За географічною ознакою представлені науковці з Києва (70), Харкова (18), Львова (6), Донецька (2), Черкас (2), Дніпропетровська (1) та Криму (1). Серед 100 найцитованіших вчених України 13 академіків та 10 членів-кореспондентів НАН України, 55 докторів наук та 22 кандидати наук. Такий розподіл можна пояснити тим, що база SCOPUS враховує діапазон цитованості лише з 1996 р., тому цитованість значної частини робіт науковців з великим стажем не враховується системою.

Серйозною проблемою в процесі створення рейтингу 100 найцитованих вчених виявилась різниця у транслітерації прізвищ та імен українських науковців (для окремих осіб в системі існує понад 200 облікових записів). Крім того, необхідна побудова чітких критеріїв включення науковців до рейтингу, оскільки часто складно відрізнити “українського науковця” від “науковця з українським походженням”. Роботи зі вдосконалення проекту тривають. В подальшому планується побудувати цілісну концепцію рейтингового оцінювання наукових установ України та окремих вітчизняних науковців.

Література:

1. Scopus in Detail: What does it cover? [Virtual Resource] / Elsevier B.V. — Access Mode : www.info.scopus.com/detail/what/.
2. Hirsch J. E. An index to quantify an individual's scientific research output // PNAS. — 2005. — Vol. 102, No. 46. — p. 16569-16572.